

Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması: Bir Endeks Oluşturma Çalışması *

Mehmet Akif Kireççi ¹, Hasan Bacanlı ², Yavuz Erişen ³, Engin Karadağ ⁴,
Nadir Çeliköz ⁵, Mehmet Ali Dombaycı ⁶, Metin Toprak ⁷, Mehmet Şahin ⁸

Öz

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma derecelerine göre sıralanmasını sağlayan *Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşma Endeksinin* geçerlik ve güvenilirliğini sınamaktır. Endeks gösterge ve alt göstergelerinin madde ayırt ediciliği, yapı geçerliği (açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi) ve iç tutarlıkları 300 öğretim üyesinden elde edilen veriler kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen bulgular endeksin, (i) üniversite araştırma performansı, (ii) eğitim programı yeterliği, (iii) uluslararası bağlantılar, (iv) öğrenci desteği ve (v) şehir yeterliği olmak üzere beş gösterge ve 33 alt göstergeden oluştuğunu, geçerli ve güvenilir olduğunu göstermiştir. Çalışmada daha sonra Delphi tekniği kullanılarak endeks gösterge ve alt göstergelerinin ağırlıkları belirlenmiştir. Sonuç olarak, *Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşma Endeksi*’nin yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmalarına göre sıralanmasına yönelik olarak kullanılması için bir kanıt niteliğinde olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler

Yükseköğretim
Üniversite
Uluslararasılaşma
Endeks
Kalite

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 10.01.2016
Kabul Tarihi: 01.09.2016
Elektronik Yayın Tarihi: 28.11.2016

DOI: 10.15390/EB.2016.6223

Giriş

Birçok ülkede yükseköğretimde uluslararasılaşma yaklaşımları ve bu bağlamda gerçekleştirilecek etkinlikler gündeme daha fazla gelmektedir. Buna bağlı olarak uluslararasılaşma sorunları tartışılmakta ve bu konuda yeni kavram, teori ve uygulamalar oluşmaktadır. Toplumsal ve ekonomik uluslararasılaşma eğitimi etkilediği gibi, eğitim de uluslararasılaşmayı etkilemiştir. Soğuk savaş döneminin sona ermesiyle birlikte Avrupa Birliği gibi bölgeselleşme süreçleri dikkate

* Bu çalışma Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı [YTB] ile Ankara Siyasal ve Ekonomik Araştırma Merkezi [ASEM] tarafından desteklenen “Türkiye’de Yükseköğretimin Uluslararasılaşma Endeksi” başlıklı projeden üretilmiştir. Yazarlar her iki kuruma da teşekkür eder.

¹ İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye, akifkirecci@gmail.com

² Üsküdar Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Türkiye, hasan.bacanlı@gmail.com

³ Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, erisnyavuz@gmail.com

⁴ Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, engin.karadag@hotmail.com

⁵ Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, ncelikoz@gmail.com

⁶ Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkiye, madombayci@gmail.com

⁷ İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, İktisat Bölümü, Türkiye, metin.toprak@istanbul.edu.tr

⁸ Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Türkiye, mesahin@yildiz.edu.tr

alındığında yükseköğretim sosyal, politik ve ekonomik gelişimin odağı haline gelmiştir (De Wit, 1995; Knight, 2015). Bu bağlamda yükseköğretim hem içeriden, hem de dışarıdan bu gelişmelerden etkilenmiş ve tarihsel olarak evrensel bilgi ve anlayışın merkezi olarak görülen yükseköğretimin rol tanımının gözden geçirilmesi gereği ortaya çıkmıştır. Uluslararası eğitim, çok kültürlü eğitim, karşılaştırmalı eğitim, küresel eğitim gibi kavramlar bu gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkmış kavramlardır.

Uluslararasılaşma kavramı, yükseköğretim sistemi ve yükseköğretimin yönetimi alanında çok sık olarak kullanılmasına karşın, literatürde üzerinde uzlaşmış net bir tanımına pek fazla rastlanılmamaktadır. Knight'a (2004) göre yükseköğretimde uluslararasılaşma, genel olarak öğrenci-öğretim elemanı değişimi, eğitim programları ve öğretim yöntemlerinin uluslararası bir boyuta sahip olması ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde olma gibi faktörlerle ilişkilendirilmektedir. Başka bir tanımda Paige ve Mestenhauser (1999) uluslararasılaşmayı "...bütünleyici, kültürlerarası, disiplinlerarası, kıyaslamalı, bilgi teknolojisi transferi, içeriksel ve bilgi inşasının küresel boyutlarını içeren karmaşık, çok boyutlu bir öğrenme süreci olarak tanımlamaktadır (s. 504-505). Wächter (1999) ise uluslararasılaşmayı, uluslararası boyutun yükseköğretim kurumlarının öğretim, araştırma ve topluma hizmet fonksiyonlarına sistematik olarak dâhil edilmesi olarak tanımlamaktadır.

Literatürün en önemli yazarlarından olan Knight'a (2008) göre "ulusal, sektörel ve kurumsal temelde yükseköğretimin uluslararasılaşması; bir yükseköğretim kurumunun amaç, işlev ve sunduğu hizmetinin, kurumsal ve ulusal düzeyden uluslararası, kültürlerarası veya küresel bir boyutla entegrasyonunun gerçekleştiği süreçtir". Burada yapılan tanım içerisinde kullanılan bazı kavramlar özellikle tercih edilmiştir. *Süreç* kelimesi, yükseköğretim sisteminin durağan bir yapıda olmayıp, sürekli değişen ve ilerleyen bir konumda bulunmasından dolayı kullanılmıştır. *Entegrasyon* kelimesinin kullanım amacında ise, uluslararasılaşmanın sağlanması adına kurumlar ve ülkeler nezdinde belirli anlaşmaların hayata geçirilmesi ve bu kapsamda bir birleşme sağlanarak bu sürecin devamlılığının sağlanmasıdır. *Uluslararası* kavramı, ülkeler arasında bir takım ilişkilerin sağlanması, *kültürlerarası* kavramı, bu ülkeler arasındaki var olan kültür farklılıkları ve *küresel* kavramı da bu olayın doğasında küresel bir boyutun bulunmasından dolayı tercih edilmiştir (Chan ve Dimmock, 2008). Bunların yanında, *amaç* ifadesi, yükseköğretim kurumunun sahip olduğu vizyona, *işlev* ifadesi, ulusal yükseköğretim sistemini şekillendiren unsurlara ve *sunulan hizmet* ifadesi ise ülke içine veya dışına eğitim programları ihraç etmeye yönelik kullanılmıştır. Anlaşılacağı üzere, yükseköğretimin uluslararasılaşması kavramını tanımlarken kullanılan kavramlar tesadüf eseri olarak tercih edilmemiş, tam aksine bir takım anlamları içerdikleri düşünülerek kullanılmıştır (Bunnell, 2006; Knight, 2004, 2008).

Uluslararasılaşma Kavramının Gelişim Süreci

Yükseköğretim sisteminin uluslararasılaşması konusuna tarihsel olarak bakıldığında, günümüzdeki eğitimin uluslararasılaşması ile üniversite kurumunun ortaya çıkışı arasında bir bağlantı kurmak ve gelişmeleri bu bağlamda ele almak gerekmektedir.

Knight ve De Wit (1995) uluslararasılaşma kavramının gelişim sürecini şöyle açıklamaktadır;

"Tarihsel olarak bakıldığında, 18. yüzyıla kadar olan bir dönemde eğitim din üzerine temellendiği için Latince ortak dil olarak kabul edilmiş, öğrenme hareketleri dini bir görev olarak hac bağlamında ele alınmış, tek bir çalışma programı ve sınav sistemi uygulanmıştır. Böylece öğrencilerin öğrenme işine farklı yerlerde devam etmeleri ve Hristiyanlık dünyası içinde aldıkları belgelerin geçerli sayılması sağlanmıştır. Bu durum onların akademik bilgi almalarının yanında yeni tecrübeler edinmeleri, yeni fikirler, görüşler ve politik anlayışlarla karşılaşmalarını sağlamıştır. Bunun sonucu olarak el yazması eserler tekrar keşfedilmiş ve daha sonra basılı materyal haline getirmiştir. Farklı sanat çalışmaları, daha önce bilinmeyen ve

tanınmayan yaşam koşulları, gelenekler, yaşam biçimleri, yeme ve içme alışkanlıklarını tanımları sağlanmıştır. Bu şekilde eğitim alan öğrencilerin çoğu elit sınıftan olduğu için, eğitim dönemleri tamamlandıktan sonra buldukları ülkelerde üst düzey görevler almışlar ve daha önce tanımış oldukları birçok farklı görüşleri, fikirleri vs. uygulamaya koyma fırsatı bulmuşlardır. Böylece yapılan akademik hareketliliğin sonuçları görülmeye başlanmıştır.”

18. yüzyıldan sonra II. Dünya savaşına kadar geçen sürede en önemli uluslararasılaşma etkinliği yükseköğretim sistemlerinin ihracatı yani diğer ülkelere dayatılması olarak görülmektedir. Bu durum özellikle sömürgeci ülkelerin, sömürge ülkelerine aktardıkları yükseköğretim sistemleri olarak görülebilir. Örneğin, Latin Amerika'daki eğitim sistemi büyük ölçüde İberya Yarımadasındaki yüksek eğitim sistemi üzerine modellenmiş ve hala da büyük ölçüde bu durum devam etmektedir. Hindistan ve diğer Asya, Afrika, Karayipler ve Kuzey Amerika ülkeleri Britanya İmparatorluğuna bağlı olduğundan buralardaki yükseköğretim sistemleri Britanya yükseköğretim sistemi üzerine modellenmiştir. Aynı şekilde, eski Fransız kolonileri olan ülkelerde yükseköğretim Fransız yükseköğretim modeline göre yapılmıştır. Ülkelerin bağımsızlıklarından sonra bu durumun etkisi devam etmiş, ancak son zamanlarda bu ülkelerde başka yükseköğretim sistemleri de etkili olmaya başlamıştır (De Wit, 1995). Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın hâkim modeli olarak görülen Amerika'da bile yükseköğretim sistemi Avrupa etkisinde kalmış ve bu etki uzun süre devam etmiştir. Oxford ve Cambridge, buradaki ilk modeller olmuştur. Daha sonra Johns Hopkins üniversitesi ile birlikte araştırma üniversitesi misyonuyla Alman Modeli ortaya çıkmıştır. Bu durumun gereği olarak birçok öğrenci daha ileri çalışmalara yapmak üzere üniversitelerinin ana modelinin bulunduğu Avrupa üniversitelerine eğitime gitmiştir. Benzer durum Kanada ve Avustralya yükseköğretimi için de söz konusudur. Bu dönemde yükseköğretimde uluslararasılaşmanın diğer bir aracı da, araştırma ve yayınlar olmuştur. Dönemin kendine özgü özelliği nedeniyle araştırmalar ulusal odaklı araştırmalar olmasına rağmen uluslararası düzeyde fikir ve bilgi değişimi seminerler, konferanslar ve yayınlar yoluyla yapılmış ve uluslararası bilimsel temas devam etmiştir. Öğrencilerin ve araştırmacıların uluslararası hareketliliği de bir diğer araç olarak görülmektedir. Bu dönemde hareketliliğe dâhil olan öğrenci ve araştırmacılarla ilgili yeterli istatistiksel bilgiler olmamasına rağmen, bu tür hareketliliğin az olduğunu söylemek olanaksızdır. Bu bilgilerden yola çıkarak II. Dünya savaşına kadar olan dönemde yükseköğretimin esas olarak ulusal odaklı olduğu, uluslararası hareketliliğe katılanların refah düzeyi yüksek küçük öğrenci grupları ve en üst düzey öğrenme alanlarına gitmeye ihtiyaç duyan nitelikli akademisyenlerden oluştuğu söylenebilir. Ayrıca, sömürgeci ülkelerin sömürge ülkelere yükseköğretim sistemlerini ihraç etmeleri de diğer önemli bir unsur olarak görülmektedir (Society for Research into Higher Education, 1998; Xuekun, 1998).

II. dünya savaşından sonraki dönemde yükseköğretimde uluslararası işbirliği çabaları ve değişim anlaşmaları artmıştır. Bu çalışmalar aslında II. dünya savaşından önce başlamıştır. Örneğin Amerika'da 1919 yılında Institute of International Education (IIE) kurulmuş, 1934 yılında British Council oluşmuştur. Ancak yükseköğretimde uluslararasılaşma eğilimi II. dünya savaşından sonra ivme kazanarak yaygın hale gelmiştir. Savaştan süper güçler olarak çıkan Amerika ve Sovyetler Birliği dünyadaki diğer ülkelerle daha iyi anlaşmak ve etki alanlarını arttırmak amacıyla eğitim alanında uluslararası değişim ve işbirliğini artırma çalışmaları yapmışlardır. Bu dönemde Avrupa yaralarını sarmakta ve yeniden yapılanma süreci yaşamaktadır. Uluslararası eğitim alanında değişim ve işbirliğine yatırım yapacak güçte değildir. Akademisyenlerin birçoğu savaş mağduru olmuş veya Amerika başta olmak üzere Avustralya ve Kanada gibi ülkeler yanında diğer ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Buna bağlı olarak Amerika eğitim alanında merkez haline gelmiştir. Diğer yandan Sovyetler Birliği politik, ekonomik, sosyal ve akademik kontrolünü Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri üzerinde yoğunlaştırmış, buralarda daha farklı biçimde akademik özgürlük, işbirliği ve değişim uygulaması yapmıştır.

1980'li yıllara gelindiğinde küresel durum değişmiş, Avrupa Topluluğu güçlenmiş ve Japonya küresel ekonomik bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum Amerika'nın sadece ekonomik ve politik gücünü etkilememiş, aynı zamanda araştırma ve öğretim alanındaki hâkimiyetini de etkilemiştir. Hem Japonya hem de Avrupa Topluluğu, Amerika ile rekabet edebilmek için araştırma ve geliştirme programlarına yatırım yapmaya başlamışlardır.

1980'li yılların sonundan 1990'lı yıllara kadar olan zaman diliminde komünizmin çöküşü durumu daha da değiştirmiştir. Günümüzdeki durum, II. dünya savaşından sonra hâkim olan durum ile 1970'li ve 1980'li yıllardaki durumdan daha farklı hale gelmiştir. Bu dönemde yükseköğretimin uluslararasılaşması farklı unsurlar üzerine odaklanmıştır. Avrupa Komisyonu'nun yükseköğretimde ortak bir bölge kimliği oluşturmak için Avrupa boyutu üzerinde odaklandığı görülmektedir. Bu bağlamda ekonomik gelişme ve geleceğin ekonomisine yatırım yapmak, iş piyasası, dış politika, finansal teşvikler, ulusal eğitim talebi gibi unsurlar böyle bölgesel bir birliğin ekonomik ayağında yer almıştır. Uluslararasılaşmanın kültürel fonksiyonunu, bireyin gelişimi, araştırma ve öğretime uluslararası bir boyut kazandırmak, kurumsallaşma, araştırma ve eğitim kalitesinin sağlanması gibi eğilimler oluşturmuştur (Brooks ve Waters, 2011).

İçinde bulunduğumuz çağ, bilgi çağı olarak anılmakta ve bu çağda bilgi üretilebilen, satılabilen ve satın alınabilen bir değer olarak görülmektedir. Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte bilgi çağı küresel piyasa olma yoluna girmiştir. Bu açıdan bakıldığında yükseköğretimde bir anlayış değişikliği gereği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda uluslararasılaşmanın tanımlanması da çeşitlilik arz etmektedir. Bu süreçte yer alan paydaşların her biri kendi açısından bir tanımlama yapmaktadır. Tanımlamalara yaklaşımlar genel olarak şunlardır (Altbach ve Knight, 2007; Bunnell, 2006; Chan ve Dimmock, 2008; Stier, 2004; Scott, 2000; Yalçın ve Thornley, 2007):

Aktivite yaklaşımı; bu yaklaşımda tanımlama aktivitelerin kategorileri ve tipleri üzerinde durmaktadır. Yaklaşım özellikle akademik çalışmalar üzerinde durur ve tanımlamada en yaygın benimsenen yaklaşımdır. Bu aktiviteler akademik ve program dışı aktiviteleri içerir. Program geliştirme ve yenilik arayışları, araştırmacı, öğrenci ve öğretim elemanı değişimi, alan çalışmaları, teknik yardım, kültürler arası eğitim, uluslararası öğrenciler, ortak araştırma faaliyetleri bu aktiviteler arasındadır.

Yeterlik yaklaşımı; bu yaklaşım öğrenci, öğretim elemanları ve ilgili personelde yeni beceriler, tutumlar, bilgi geliştirilmesi üzerinde durmaktadır. Önemli olan akademik etkinlikler veya kurumsal konulardan ziyade insan boyutudur.

Özellikler (Ethos) yaklaşımı; bu yaklaşım üniversitelerde veya öğretim elemanlarında, kültürlerarası ve uluslararası perspektiflere değer veren bir özellikler bütünü veya kültür geliştirme üzerinde durur.

Süreç yaklaşımı; bu yaklaşıma göre uluslararasılaşmak bir süreçtir ve bu süreç uluslararası boyut veya perspektiflerin, ilgili kurumun fonksiyonlarına entegre edilmesine dayanır.

Yükseköğretimde Uluslararasılaşmanın Gereçekleri

Küreselleşmenin pek çok alanda olduğu gibi yükseköğretim alanında da önemli ve çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Küreselleşen günümüz dünyasının kayıtsız kalınamayan değişim gereksinimi karşısında üniversiteler, ulusal kimliklerini aşarak, uluslararası alanda piyasa odaklı gelişim sergilemişlerdir (Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013).

Bu süreçte, kurumlar arası ilişkiler giderek artmakta ve üniversiteler daha fazla uluslararası nitelikler kazanmaktadır. Yükseköğretim toplumsal refahın artışına katkıda bulunduğu kadar, ülkelerin karşılıklı etkileşimleriyle eskiyen bilgi çerçevelerini yenilemelerine, daha çoğulcu diyalog ortamları oluşturmalarına, kültürler arasındaki entelektüel ve akademik diyalogu arttırmalarına da katkı yapmaktadır. Yükseköğretim dünyası yürüttüğü araştırma-geliştirme, sosyal ve teknolojik

yenilik çalışmalarıyla uluslararası etkileşim ve değişimi hızlandıran temel bir kurumsal aktördür (Çetinsaya, 2014). Yakın gelecekte uluslararasılaşma çabaları, gelişmiş ülkeler yanında gelişmekte olan ülkeler açısından da önemli ve artan oranda bir eğilim olarak gelişimini sürdürecektir. Bu nedenle yükseköğretimde uluslararasılaşmanın anlamı yanında gerekçelerini de ele almak gerekmektedir.

Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın sosyal, kültürel, ekonomik, akademik ve siyasi boyutları vardır. Bu boyutlar ulusal ve uluslararası düzeyde olmak üzere aşağıda sunulmuştur:

Ulusal Düzeydeki Gerekçeler

Beyin Gücü: Bu kapsamdaki gerekçelerin başında, bir ülkenin kaliteli iş gücü oluşturması, bu bağlamda beyin göçünü kendi ülkesine doğru yöneltmesi gelebilir. Dünya üzerindeki gelişmeler etrafında, genel olarak büyük bir nüfus hareketliliğinin olduğu söylenebilir. Ülkeler de bu nüfus hareketliliğinden verimli bir şekilde faydalanma adına, beyin gücünü kendilerine doğru yönlendirme konusunda uluslararasılaşma çalışmaları yapmaktadır (Altbach ve Knight, 2007; Knight, 2004, 2007, 2008).

UNESCO'nun (2014) verilerine göre, dünyada 4.000.000'dan fazla öğrenci eğitim görmek amacıyla yurtdışında bulunmaktadır. Bu sayı, dünyadaki birçok ülkenin yükseköğrenim gören öğrenci sayısından ve hatta birçoğunun nüfusundan bile fazladır. Bu bakımdan, bu denli büyük bir potansiyel için cazibe merkezi olmak adına, ülkeler kendi yükseköğretim kurumlarını uluslararası bir boyuta taşıma yolunda önemli çabalar göstermekte ve yatırımlar yapmaktadırlar.

Stratejik Ortaklık: Stratejik ortaklıklar kurum/kuruluşlara; yüksek kaliteli eğitim, öğretim, öğrenme ve gençlik çalışması, kurumsal modernizasyon, toplumsal yenilik gibi deneyimleri uygulamaya koymak amacıyla işbirliği yapma fırsatların sunulması için yapılmaktadır. Bu ortaklıklar aracılığı ile kurumlar; yenilikçi yaklaşımlar ve iyi uygulamaların yaygınlaşmasını sağlamakta, eğitim ve iş dünyası arasında işbirlikleri artmakta, eğitimin kalitesi ve kapsamını yenilemek ve artırmak suretiyle kişilerin mesleki gelişimleri teşvik edilmektedir. Bu nedenle ülkeler, özellikle birbirlerine komşu olan veya birbirleri açısından stratejik öneme sahip ülkeler arasında bu amaçları gerçekleştirmek adına yükseköğretimde uluslararasılaşma yoluna gidilmektedir (Altbach ve Knight, 2007; Knight, 1997, 2004, 2007, 2008; Roeloffs, 1994).

Ticari Kaygılar: Geçmişten günümüze, yükseköğretim kurumlarının gelir kaynağı olarak gördükleri durumlardan biri de eğitim ihracıdır. Dünyanın birçok ülkesinde çağ nüfusunun ve okullaşma oranlarının artması, bilimsel ve teknik ilerlemenin sürekli gelişmesinin doğurduğu nitelikli insan arayışı yükseköğretime olan talebi her geçen gün artırmaktadır. Bu nedenle üniversiteler, başka ülkelerde yerleşke veya bölüm kurarak veya isim haklarını pazarlayarak (franchising) gelir elde etme yoluna gitmektedir. Bu da, yine yükseköğretim kurumunun uluslararasılaşması yoluyla gerçekleşmektedir (Altbach ve Knight, 2007; Knight, 1997, 2004, 2007, 2008; Roeloffs, 1994).

Ulusal/Kurumsal Çıkarlar: Çoğunlukla gelişmiş ülkeler eğitim ihracını gerçekleştirirken, özellikle daha az seviyede gelişmiş olan ülkeler eğitim ithali ihtiyacı içinde bulunmaktadır. Bu tür ülkelerin yeni baştan bir eğitim sistemi düzenlemesi veya belirli kurumlarını yeniden tasarlamak istemesi zor ve zaman alıcı olmaktadır. Bu nedenle bu ülkeler, dışarıdan ithal yoluna girmek zorunda kalmaktadır. Burada da başvuru adresi özellikle üniversiteler olup, uluslararasılaşmış bir üniversite ve onun elemanları bu bilgi ihracını gerçekleştiren baş aktörler olmaktadır (Altbach ve Knight, 2007; Knight, 1997, 2004, 2007, 2008).

Sosyal/Kültürel Gelişim ve Ortak Anlayış: Yükseköğretimde uluslararasılaşmanın gerekçelerinden bir diğeri de, sosyal ve kültürel gerekçelerdir. Uluslararasılaşma aracılığıyla, ülkeler kendi ideolojik yapılarını veya ulusal değerlerini başka ülkelere taşıma imkânına kavuşmaktadır. Bu durum, aynı zamanda ülkeler arası dayanışma ve anlayışın artmasına da neden olmaktadır. Ülkeler arası yapılan değişimler, ülkeler arası ilişkileri etkilerken aynı zamanda ileriye dönük iyi ilişkilerin gelişmesine de zemin hazırlamaktadır. Bu süreç aynı zamanda, milli kültürün korunması ve sürdürülmesine dönük olarak, ülkelerin uluslararası yükseköğretim politikalarını etkileyen önemli bir

unsurdur. Küreselleşmenin homojenleştirici etkisini azaltmak için ülkeler, karşılıklı olarak birbirlerini anlamaya ve tanımaya yönelik politikalar geliştirmektedir. Kültürleri tanıyan ve değişik kültürlerde kendini evinde hissedenden bir nesil yetiştirmek bu bakımdan önemli bir motivasyon kaynağıdır (Knight, 1997'den aktaran Kırmızıdağ, Gür, Kurt ve Boz, 2012).

Siyasi Gerekçeler: Ülkelerin imajlarını geliştirmek ve birbirleri ile iyi ilişkiler kurması için uluslararasılaşma bir aracı rolü oynamaktadır. Başka bir deyişle, yükseköğretim bir diplomatik yatırım olarak görülmektedir. Örneğin gelişmekte olan ülkelerde geleceğin liderleri olarak görülen kişilere burs verilmesi, ortak bir anlayış geliştirme ve iyi ilişkiler kurma açısından etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Knight, 1997'den aktaran Kırmızıdağ vd., 2012). ODTÜ'den mezun bir Arap prensinin, Türk firmalarının Arabistan'daki faaliyetlerine kolaylık göstermesi yükseköğretimin devletlerarası ilişkileri kolaylaştırıcı rolüne örnek verilebilir. Benzer şekilde, II. Dünya Savaşı sonrasında, uluslararasılaşma politikaları Fransız-Alman ilişkilerinin gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır (Roeloffs, 1994'ten aktaran Kırmızıdağ vd., 2012).

Uluslararası Düzeydeki Gerekçeler

Uluslararası Prestij: Üniversitelerin uluslararası alanda bir üne kavuşması ve tanınması önemli bir olgudur. Bu sayede, kaliteli öğrenci ve öğretim elemanı rağbeti oluşturarak kendi kalitesini de yükseltebilir. Bir yükseköğretim kurumunun dünya çapında tanınmasının bir yolu da, bir takım kuruluşlar tarafından yapılan üniversite sıralamalarıdır. Bu sıralamaların ne kadar sağlıklı olduğu tartışılrsa da, üniversiteler tarafından veya en azından toplum tarafından önemsendiği söylenebilir. Dünya genelinde bu sıralamaları yapan şirketlerden biri olan QS World University Rankings (2014), sıralama göstergeleri arasında, uluslararasılaşma kavramını da saymaktadır.

Kalitenin Geliştirilmesi/Uluslararası Standartlar: Yükseköğretimin uluslararasılaşması sürecinde, uluslararası bir takım standartları benimsemek önemli olarak görülmektedir. Uluslararası standartları benimsemek ve kalite gelişimini sağlamak da uluslararasılaşma sayesinde gerçekleşmektedir. Araştırma, yönetim, eğitim gibi unsurlarda uluslararası boyuta sahip bir üniversite, gelişen ve değişen dünyada daha geniş kitlelere hitap etmektedir.

Öğrenci/Öğretim Elemanı Gelişimi: İş piyasasının ulusal boyuttan uluslararası ve çok kültürlü bir boyuta doğru yol alması, iş dünyasında görev alacak olan üniversite öğrencilerinin ve bunları yetiştiren öğretim elemanlarının uluslararası bir boyuta ve kültürel çeşitliliği benimseyen bir anlayışa sahip olmalarını gerekli kılmaktadır. Bu da, üniversitelerin uluslararasılaşma sürecini gerçekleştirmesine bağlı görünmektedir.

Gelir Oluşturma: Maddi anlamda problem yaşayan ve rekabet ortamı içerisinde kendine gelir kaynakları oluşturmak isteyen üniversiteler, diğer yükseköğretim kurumlarından farklılaşma adına uluslararasılaşma seçeneğini kullanmaktadır. Bu kapsamda, uluslararasılaşma yoluyla elde edilen gelir, yeniden yükseköğretim kurumunun gelişimi için kullanıldığı gibi, ticari bir kâr olarak da görülmektedir. Uluslararasılaşma, bazı durumlarda yalnızca ticari kaygılar için kullanılabilirdiği gibi, bazen de yalnızca eğitim geliştirilmesi ve yükseköğretimde uluslararasılaşmanın tam manasıyla gerçekleştirilmesi için bir gelir kaynağı olarak fayda sağlamaktadır.

Stratejik Ortaklıklar: Stratejik ortaklık kurma, yükseköğretimde uluslararasılaşmanın hem bir gerekçesi hem de sonucu olarak durmaktadır. Özellikle araştırma, eğitim gibi faaliyetleri gerçekleştirmede kurulmak istenen uluslararası ortaklıklar, uluslararasılaşma gerekliliğini de ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan bu tür bir ortaklığın gerçekleşmesi, uluslararasılaşmanın tamamlanması adına büyük bir önem teşkil etmektedir.

Araştırma ve Bilgi Üretimi: Yükseköğretim kurumları, araştırma yapılan ve bilgi üretilen önemli oluşumlardır. Ancak, araştırma ve bilgi üretiminin yalnızca ulusal değil uluslararası seviyede de gerçekleşmesi gereklidir. Uluslararası seviyede çözüme kavuşturulması gereken birçok sorun bulunmaktadır. Bu da yalnızca bir ülkede bulunan belli üniversitelerin değil, farklı ülkelerden çok çeşitli üniversitelerin ortak araştırma yapmaları ve bilgi üretmeleriyle mümkündür. Bu bağlamda yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşmayı gerçekleştirmeleri önemlidir.

Yükseköğretim Kurumlarında Uluslararasılaşmanın Boyutları

Yükseköğretimin uluslararasılaşması çerçevesinde yer alan başlıca faaliyetler dört grupta ele alınmaktadır Knight ve De Wit'e (1995) göre bunlar; araştırma ile ilgili faaliyetler, teknik yardım ve geliştirme işbirliği ile ilgili faaliyetler, program dışı etkinlikler ve kurumsal hizmettir.

Araştırma ile ilgili faaliyetler: araştırma yapmak üniversitelerin temel amacıdır. İlk etapta, dini birer eğitim kurumu niteliğine sahip olan, ancak Ortaçağ'da bilimsel çalışmalara odaklanan üniversiteler, 19. yüzyılda Almanya'da Humboldt Modelinin geliştirilmesi ile "araştırma misyonu" üstlenerek, adeta bir dönüm noktası yaşamıştır (Tezsürücü ve Bursalıoğlu, 2013). Araştırma alanı ve araştırma sonuçlarının uluslararasılaşmaya katkısı arasında bir önemli ilişki bulunmaktadır. Araştırmaların çoğu yapısı bakımından zaten uluslararasıdır ve uluslararası topluluklar ile araştırmacılar ağına hitap etmektedir. Bu alanda yükseköğretimde uluslararasılaşma bağlamında yapılan başlıca çalışmalar şunlardır:

- Uluslararası alanı veya odağı olan mükemmellik ve araştırma merkezlerinin kurulması
- Mevcut araştırma merkezleri ve programlarına uluslararası perspektiflerin ve konuların dâhil edilmesi
- Uluslararası ortaklarla işbirliğinin artırılması
- Araştırmaların uluslararası uygulanmasını sağlayacak kapsamlı bir yaklaşım
- Uluslararası ağlar ve iletişim sistemleri ile araştırma sonuçlarının yaygınlaştırılması ve bilginin paylaşımı
- Disiplin ve/veya uzmanlık alanlarına göre araştırma enstitüleri ağının oluşturulması
- Uluslararası AR-GE programları ve fonlarına katılım
- Araştırmacıların bireysel uluslararası hareketliliği
- Öğretim elemanları için uluslararası faaliyet için ücretli izine ayrılma fırsatları
- Lisansüstü öğrencilerinin araştırma ile ilgili eğitimleri
- Araştırmaların uluslararası düzeyde kalite kontrol ve değerlendirmesi
- Yapısal olarak uluslararası olan araştırma konularına yönlendirme: bölgesel ve küresel çevre sorunları, uluslararası ilişkiler, uluslararası iş ve hukuk gibi.
- Araştırmacılar ile araştırma enstitüleri ve uluslararası iş dünyası ile ilişkiler

Eğitim ile ilgili etkinlikler: eğitimin uluslararasılaşması mümkün olan en geniş etkinlikleri kapsamaktadır. Eğitimin içinde rol alan ak türlerin sayısı ve çeşitliliği dikkate alındığında bu durum normal kabul edilmelidir. Ancak genel olarak bakıldığında eğitimin uluslararasılaşması denildiğinde büyük ölçüde eğitim ve öğretime gönderme yapılmaktadır. Bu alana uluslararasılaşmanın gerekli kıldığı çok çeşitli destek servislerini de dâhil etmek gerekmektedir. Eğitim ile ilgili başlıca uluslararasılaşma faaliyetleri şunlardır:

- Eğitim programının uluslararasılaşması: disiplinlere uluslararası içerik katılması, karşılaştırmalı yaklaşımlar, sorun odaklı yaklaşımlar ve disiplinlerarası çalışmalar, alan çalışmaları, uluslararası ve kültürlerarası çalışmalar, uluslararası program gelişme çalışmaları
- Yabancı dil çalışmaları
- Lisans ve lisansüstü programlara yabancı öğrencilerin alımı
- Lisans ve lisansüstü programlardaki öğrenciler için yurtdışında çalışma fırsatları
- Uluslararası işbirliği anlaşmaları
- Uluslararası öğrenci değişimleri
- Uluslararası misafir öğretim elemanları
- Ortak ve/veya çift diploma programları
- Çalışma ve diploma denklik sistemleri
- Kredi transfer sistemleri
- Öğrenciler ve öğretim elemanları için uluslararası stajlar
- Öğrenciler için uluslararası alan eğitimi
- Uluslararası yaz kursları ve programları
- Öğrenciler ve öğretim elemanları tarafından yapılan uluslararası çalışma ziyaretleri
- Kültürlerarası eğitim

Teknik yardım ve eğitim işbirliği: teknik yardım ve eğitim işbirliği ile sanayileşmiş dünyadaki yükseköğretim kurumlarının geliştirmekte olan ülkelerdeki ve son zamanlarda özellikle Orta ve Doğu Avrupa'daki kurumlara verdiği teknik yardım kastedilmektedir. Bu kategoriye dâhil edilebilecek faaliyetler şunlardır:

- Personel ve öğrencilerin eğitilmesi
- Eğitim programı danışmanlığı
- Araştırma eğitimi
- Materyal ve teknik donanım gönderilmesi, bu imkânların kullanımı ile ilgili eğitim verilmesi
- Yönetim danışmanlığı
- İkili ilişkilerin sürdürülmesi için yapılan harcama maliyetlerine destek sağlama

Program dışı etkinlikler ve kurumsal hizmetler: bu kategori hem yabancı hem de yerli öğrenciler için uluslararası sorunlar ve faaliyetlerle ilişkili çeşitli kulüpler, etkinlikler, dernek faaliyetlerini içermektedir. Uluslararasılaşmaya destek amacıyla sağlanan özel hizmetlerdir. Bu konudaki başlıca faaliyetler şunlardır:

- Uluslararası öğrenci danışmanlıkları
- Oryantasyon programları
- Yabancı misafirler için özel etkinlikler ve diğer sosyal kolaylıklar
- Uluslararası öğrenci dernekleri
- Öğrenciler ve araştırmacılar için barınma imkânları
- Uluslararası misafir organizasyonları
- Yabancı öğrencilere ve araştırmacılara kütüphane, restoran, medikal hizmet, gibi kurumsal kolaylıkların sağlanması

Uluslararasılaşmada Temel Stratejiler ve Uluslararasılaşma Göstergeleri

Yükseköğretim kurumlarının temel işlevlerinden olan eğitim, araştırma ve hizmet faaliyetlerine uluslararası boyut entegre edilerek, bu fonksiyonların etkili işlemesi için birçok çaba bulunmaktadır. Ancak, bu çabalar ve etkinlikler kurumsal yapıda olan eksiklikler ile ya yeterince etkisini göstermemekte ya da yok olmaktadır. Uluslararasılaşma, kurum için bir kültür, politika,

planlama ve örgütlenme gerektirmektedir. Bir yükseköğretim kurumunda uluslararasılaşma etkinlikleri birbirinden koparıldığı ve yalnız bırakıldığı zaman, uluslararasılaşmadan sağlanacak fayda ve etki azalmaktadır. Başarılı bir uluslararasılaşmanın ayrılmaz parçası olan kurumsal stratejilerle ilgili temel göstergelerden bazıları şunlardır (Knight ve De Wit, 1995; Knight, 2008);

- Üst düzey yöneticilerin ve yönetim kurullarının uluslararasılaşmaya önem ve destek vermesi
- Uluslararasılaşmanın öğrenciler, personel, öğretim elemanları ve toplum için ihtiyaç, amaç ve faydaları konusunda farkındalık oluşturulması
- Öğretim elemanları veya personelin önemli bir bölümünün uluslararasılaşma içinde yer alması ve destek vermesi
- Kurumda uluslararası ofislerin ve görev tanımlamalarının oluşturulması (danışmanlık, koordinasyon ve iletişim desteği verecek tecrübeli personelin oluşturduğu bir ofis anahtar bir öneme sahiptir)
- İçeriden ve dışarıdan yeterli finansman desteği
- Uluslararasılaşma politika ve stratejilerinin geliştirilmesi, ihtiyaç ve kaynakların tanımlanması, amaç ve hedeflerin, önceliklerin belirlenmesi için stratejik planlama
- Öğretim elemanları ve personel için teşvikler ve ödüller
- Etkili iletişim kanallarının oluşturulması ve koordinasyon
- Yıllık planlama, bütçe ve değerlendirme işlemleri

Yükseköğretimin küreselleşmesi için küresel tecrübeden ortaya çıkan ve Uluslararası Üniversiteler Birliği tarafından belirlenen en önemli stratejiler şunlardır (IAU, 2014);

- Eğitim programlarında uluslararasılaşma anlayışını kazandırmaya yönelik programlara yer verilmesi
- Üniversitelerin uluslararasılaşmasının sosyal, ekonomik, kültürel sonuçlarının gerçekleştirilmesi için insan kaynaklarının geliştirilmesi
- Öğrenci toplulukları ve üniversitelerin bilimsel kurulları tarafından bilimsel ve kültürel işbirliğinin oluşturulması
- Var olan eğitim programlarının uluslararası programlarla karşılaştırılması
- Uluslararası arenadaki yetenekler ve beceriler ile öğrencilerin tanıştırılması
- Yabancı öğrenciler için özel ders kitapları planlaması
- Üniversiteler arasında tecrübelerin değişimi
- Üniversiteler arasında etkili ve daha fazla uluslararası işbirliğinin oluşturulması
- Küresel standartlara göre eğitim ve araştırma etkinlikleri için üniversite ortamlarının zenginleştirilmesi
- Üniversiteler arasında bölgesel ve uluslararası işbirliği doğrultusunda eğitim programlarının geliştirilmesi
- Üniversitelerde daha fazla yabancı öğretim elemanı ve öğrencilerin kabul edilmesi
- Uluslararası araştırma projelerinin planlaması, uygulaması ve erişiminde etkili işbirliğinin sağlanması
- Yeni teknolojileri kullanmak için kolaylıkların hazırlanması
- Uluslararası ve bölgesel düzeyde işbirliği ile bilimsel işbirliğinin gerçekleştirilmesi

- Yükseköğretim kurumlarının finansal imkânlarının geliştirilmesi
- Uluslararası düzeyde bir yükseköğretim geliştirmek için idari düzeyde gerekli hazırlıkların yapılması
- Yükseköğretimde karşılaşılan zorlukların üstesinden gelmek için idari düzeyde gerekli hazırlıkların yapılması
- Eğitim programlarının kalitesini yükseltmek için uluslararası ve bölgesel işbirliğinin geliştirilmesi

Uluslararasılaşma Stratejisi; yükseköğretim kurumunun, misyonu ve stratejik planı kapsamında gerçekleştirilecek ana hedefleri belirleyerek uluslararasılaşmaya bağlılığını sağlar. Bu hedefler, yükseköğretim kurumunun, personel ve öğrenci profili, uygulanan program ve ülke içi ve dışındaki ortaklıkları ile alakalı niyetlerini belirtir. Destekleyici amaçlar ve performans göstergeleri, yükseköğretim kurumunun, aktivitelerini değerlendirecek hangi standartları kabul ettiğini anlaşılır bir şekilde ifade ederek bu hedefleri açıklar. Uluslararasılaşma stratejisinin başlıca hedefleri şunlardır;

- Öğrencilerin, personelin ve uluslararası ortakları da içeren diğer paydaşların faydası için araştırma, öğrenme ve öğretme girişimleri geliştirmek.
- Yükseköğretim kurumunun araştırma alanlarının, modern, disiplinler arası, sosyal bağlantılı ve katılımcı olma özelliklerini taşıyarak, araştırma bakımından uluslararası tanınmışlığı olmak.
- Lisans, yüksek lisans ve daha üst düzeylerde uluslararası öğrenciler alıp, eğitip, destekleyerek onları yükseköğretim camiasına entegre etmek.
- Uluslararası perspektifi olan programlar geliştirerek ve öğrenci değişim programları düzenleyerek, öğrencilere uluslararası bir oryantasyon verip kültürlerarası bir anlayış oluşturmak
- Yükseköğretim kurumunun bulunduğu yerleşkedeki verilen eğitime eşdeğer ulus ötesi bir eğitim imkânı sunmak.
- Bölümlerin akreditasyonu, araştırma ve bursların uyumu ve öğrenci ve personel değişimi için uluslararası saygınlık ve kalite kuruluşlarıyla stratejik ortaklıklar kurmak.
- Buldukları ülkede ve ülke dışında birçok kapsamda profesyonel girişimlerde bulunabilen, uluslararası tanınmışlığı olan profesyoneller yetiştirmek.
- Uluslararası kuruluşlarla, yerel hükümetlerle ve ticari kuruluşlarla uluslararası projelerde birlikte çalışabilme noktasında yükseköğretim kurumunun kapasitesini artırmak.
- Dünyanın en az gelişmiş bölgelerinde, liderlik, problem çözme, ekonomik ve sosyal gelişme ve toplumun kendine güvenme kapasitelerini geliştirmek.
- Uluslararasılaşma ve onun yükseköğretim kurumuna, bulunduğu bölgeye, ülkeye ve dünyaya faydalarına dair, akademik ve idari personelde derin bir anlayış geliştirmek.

Uluslararasılaşma Bağlamında Üniversite Sıralamaları

Literatürde bir kısım kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen üniversite sıralamaları hem basın-yayımda hem de yükseköğretim alanındaki çalışanlar tarafından ilgiyle izlenmekte ve tartışılmaktadır. Özellikle farklı kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen sıralamalardaki farklılıkla söz konusu sıralamaların güvenilirliklerini konusundaki tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Günümüzde sayıları çok olmamakla birlikte en önemli 7 üniversite sıralama sistemi şunlardır;

- Shanghai Jiao Tong Üniversitesi
- Times Higher Education QS
- Webometrics
- HEEACT
- Leiden
- Scimago
- URAP

Bu sıralamaları birbirlerinden ayıran en temel farklılık kullandıkları göstergeler/kriterlerdir. Örneğin; *Shanghai Jiao Tong* dünya üniversitelerini çok amaçlı olarak ilk sıralayan kuruluştur. “Dünya Üniversitelerinin Akademik Sıralaması” isimli bir sıralamanın temel amacı Çin’deki üniversitelerin dünyadaki yerini belirlemek olup ilk olarak 2003 yılından yapılmıştır. Sıralamanın göstergeleri; (i) mezunların kazandığı Nobel ödülleri ve Fields madalyaları (%10), (ii) öğretim üyelerinin kazandığı Nobel ödülleri ve Fields madalyaları (%20), (iii) 21 farklı alanda yüksek sayıda atıf alan bilim insanları (%20), (iv) Nature ve Science dergilerinde basılan makale sayıları (%20), (v) SCI ve SSCI tarafından endekslenen dergilerde yayımlanan makale sayıları (%20) ve (vi) bu göstergelerin kişi başına ayarlanmış sayılarıdır (%10). Göstergelerden de görüleceği üzere söz konusu sıralama özellikle temel bilimlere odaklanmaktadır.

Times Higher Education-QS “En İyi 200 Dünya Üniversitesi Sıralaması” İngilizce yükseköğrenim dergisi Times Higher Education ve Quacquarelli Symonds şirketinin birlikte gerçekleştirdikleri bir sıralamadır. Sıralamanın göstergeleri; (i) dünyanın saygın akademisyenlerinin değerlendirmeleri (%40), (ii) işverenlerin tanınırlık değerlendirmeleri (%10), (iii) öğrenci-öğretim üyesi oranı (%20), (iv) son beş yılda öğretim üyesi başına düşen atıf sayısı (%20), (v) uluslararası öğretim üyesi oranı (%5) ve (vi) uluslararası öğrenci oranıdır (%5).

Webometrics Sıralaması, İspanyol Cybermetrics Laboratuvarı tarafından gerçekleştirilmiştir. 2004’ten itibaren yılda iki kez yayınlanan bu sıralamanın en büyük farklılığını dünyadaki 18 bin üniversitenin değerlendirmesidir. Sıralamanın göstergeleri; (i) başka sitelerden verilen link sayısı (%50), (ii) arama motorları tarafından bulunan sayfa sayısı (%20), (iii) sitedeki Adobe, Word, ve PowerPoint dosya sayısı (%15) ve (iv) Google Scholar tarafından sitede bulunan makale sayısıdır (%15).

Higher Education Evaluation and Accreditation Council of Taiwan (HEEACT) sıralaması tamamıyla araştırma odaklı olup sıralamanın göstergeleri; (i) araştırma üretkenliği (%20), (ii) araştırma etkisi (%30) ve (iii) araştırma mükemmeliyetidir (%50).

Leiden sıralaması, Hollanda’nın Leiden Üniversitesi’nin The Centre for Science and Technology Studies tarafından gerçekleştirilmektedir. Sıralamanın göstergeleri; (i) yayın sayısı, (ii) yayın başına atıf sayısı, (iii) yayın sayısı çarpı alana göre normalize edilmiş ortalama etki ve (vi) yayın başına atıf sayısı bölü alana göre ortalama etkidir.

SCImago sıralaması Scopus veri tabanı kullanılarak yapılan bir sıralamadır. Sıralamanın göstergeleri; (i) makale sayısı (son dört yıllık dönem), (ii) makale başına atıf sayısı, (iii) uluslararası ortaklıklarla yazılmış makale oranı, (iv) makalenin yayınlanmış olduğu derginin normalize edilmiş etki değeri ve (v) atıf sayısının alana göre normalize edilmiş değeridir.

URAP (University Ranking by Academic Performance) Araştırma Laboratuvarı, ODTÜ Enformatik Enstitüsü bünyesinde akademik performansa dayalı sıralama sistemleri üzerinde bilimsel çalışmalar yapmak üzere kurulmuştur. Sıralamanın göstergeleri (i) yayın sayısı, (ii) toplam bilimsel

doküman sayısı, (iii) atıf sayısı, toplam yayın etkisi, (iv) toplam atıf etkisi ve (v) uluslararası işbirliğidir.

Sözü edilen yedi sıralamanın göstergeleri ayrıntılı olarak incelendiği zaman özellikle Shanghai Jiao Tong, HEEACT, Leiden, Scimago ve URAP göstergelerinin tamamıyla araştırma çıktılarına yöneliktir. Buna karşın, THE-QS ve Webometrics göstergeleri ise daha kapsamlı olmasında karşın daha sübjektiftir. Sıralamaların en önemli eleştiri noktaları sıralama göstergelerinin araştırma çıktılarıyla sınırlı kalmasıdır. Buna karşın eğitim kalitesi ve topluma katkı hiçbir sıralamada yer almamaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Son elli yıllık süreçte dünyadaki ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmeler özellikle nitelikli iş gücü olan ihtiyacı artırmıştır. Bu ihtiyaca paralel olarak özellikle son yıllarda yükseköğretime olan talepte patlama olmuş ve bütün dünyada yükseköğretim devam öğrenci sayısını 170 milyonun üzerinde çıkarmıştır. Özellikle yüksek eğitilmiş ve nitelikli iş gücünün yükseköğretim aracılığıyla artış göstermesi, bilgi ekonomisi ve küreselleşme gibi olguların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum yükseköğretimin kalitesinin giderek sorgulanmasını ve dolayısıyla rekabeti arttırmıştır.

Dünyada, yükseköğretimde kalite ve performans kavramlarının sorgulanmasıyla oluşan rekabet ortamında üniversitelerin kendi varlıklarını ortaya koymaları ve kalite kültürünü benimsemelerini ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla küreselleşmiş bir üniversiteye sahip ülkeler bu üniversitelerini ulusal verimlilik, güç ve prestij sembolü olarak kullanmaktadırlar. Bu açıdan üniversitelerin küreselleşme ortamında uluslararası üniversite sıralama sistemlerinin gelişmesini ve zamanla temel bir özellik olarak olduğu söylenebilir. Bu sıralamaların üniversiteleri eğitim ve araştırma kalitesi bağlamında değerlendirilebilmeyi ve kıyaslanabilmeyi sağlamaktadır. Bu açıdan üniversite sıralamalarının amacı şu şekilde özetlenebilir;

- Öğrencilerin kendilerine en uygun yükseköğretim kurum ve programını seçmelerini sağlamak
- Üniversiteleri ulusal düzeyde iş piyasasına tanıtmak
- Uluslararası yükseköğretim pazarını değerlendirmek
- Öğrenci, öğretim elemanı ve fon sağlayıcılara geniş bilgiler sağlamak
- Pozitif rekabet oluşturmak

Söz konusu amaçlar doğrultusunda dünyadaki üniversiteleri çeşitli ölçütlere göre sıralayan araştırmalar ortaya çıkmıştır. Dünyada üniversitelerin belirli ölçütlere göre sıralanması irdelendiği zaman çoğunluğunun temelini akademik yayınların aldığı görülmektedir. Bu sıralamaların en önemli iki eksikliği; (i) sıralama sistemlerinin çoğunluğunu dünyanın ilk 500 üniversitesiyle sınırlı olması ve (ii) sıralama sistemlerinin bilimsel yayın ağırlığında olmasıdır. Bu iki eksiklikten dolayı özellikle üniversitelerin uluslararasılaşma düzeyleri örtük olarak sıralanmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak için bu çalışmada üniversitelerin uluslararasılaşmaları bağlamında daha geniş kapsamlı bir sıralama sistemi için bir endeks geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Endeks Taslağının Oluşturulması

Gösterge ve Alt Göstergelerin Oluşturulması

Endeks gösterge ve alt göstergeleri, Türkiye'deki vakıf ve devlet üniversitelerinde görev yapan öğretim üyelerinin görüşleri doğrultusunda üniversitelerin uluslararasılaşma düzeylerinin belirlenmesinde kullanılacak endeks kriterinin tespit edilmesine yönelik olarak hazırlanmıştır. Endeksin hazırlanması sürecinde ilk olarak öncelikle konuyla ilgili yerli ve yabancı literatür incelenmiş ve elde edilen veriler yardımıyla dünyada ünlü (ilk 500 üniversite) ve uluslararası olduğu algısı yüksek olan üniversitelerin temel ve ortak özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Daha sonra araştırmacıların tarafından gözden geçirilerek gösterge ve alt göstergeler daha da belirgin hale getirilmiştir. Ayrıca İstanbul'da Uluslararasılaşma konusunda deneyimleri fazla olan Türkiye'deki vakıf ve devlet üniversitelerinin rektörleri ile YÖK ve MEB bürokratlarının katıldığı bir çalıştay düzenlenerek uluslararasılaşma göstergeleri konusundaki görüşler ve deneyimler tespit edilmiştir. Böylece göstergeler hem daha da genişletilmiş hem de yeniden süzgeçten geçirilerek endeks göstergelerinin son hali verilmiştir.

İçerik Geçerliği

İçerik geçerliği, ölçülmesi amaçlanan davranış alanının temsil edici bir örnekleme alanının ölçüğün maddelerince sağlanıp sağlanmadığının bir göstergesi şeklinde tanımlanır (Dağ, 2005). İçerik geçerliliğinde ölçüğün ve ölçekteki her bir alt göstergenin amaca hizmet edip etmediği ölçüğü geliştiren kişilerin kendilerine değil, uzman kararlarına bırakılmıştır (Şencan, 2005). Endeksin içerik geçerliği çalışması; yükseköğretimin yönetimi alanında çalışan 8 gönüllü uzmandan alınan görüşlerle tamamlanmıştır. İçerik geçerliğiyle ilgili olarak uzmanlardan; taslak endekste her bir alt göstergeyi okumaları ve her bir alt göstergenin üniversitelerin uluslararasılaşmalarını ölçebilme derecesini değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar, alt göstergelerin içerik geçerliliğinin kavramsal çerçeve ile uygunluğunu 1-5 aralığında (hiç uygun değil - tamamıyla uygun) değerlendirmiştir. Endeksin içerik geçerliliğinin saptanması için Lawshe İçerik Geçerliliği Oranları (İGO) hesaplanmış olup ve Tablo 1'de sunulmuştur.

Lawshe İGO sonucu elde edilen katsayılar -1 ile +1 arasında değişmektedir. Elde edilen oranlar, farklı sayıdaki uzman büyüklükleri için $p=0.05$ güven aralığında verilen Lawshe minimum içerik geçerliliği oranları ile karşılaştırılmıştır. Buna göre 8 uzman için minimum Lawshe İGO 0.78'dir (Lawshe, 1975). Endeks taslağındaki 33 alt göstergenin tamamının İGO 0.78'in üstünde bulunmuş olup İçerik geçerliği sonrası endeks taslağı, 33 alt göstergeden oluşturulmuştur.

Tablo 1. Lawshe İçerik Geçerliliği Oranları

Gösterge No	Uygun Bulan Uzman Sayısı (n)	İGO	Gösterge No	Uygun Bulan Uzman Sayısı (n)	İGO	Gösterge No	Uygun Bulan Uzman Sayısı (n)	İGO
Gösterge 1	8	1	Gösterge 12	8	1	Gösterge 23	8	1
Gösterge 2	8	1	Gösterge 13	8	1	Gösterge 24	8	1
Gösterge 3	8	1	Gösterge 14	8	1	Gösterge 25	8	1
Gösterge 4	8	1	Gösterge 15	8	1	Gösterge 26	8	1
Gösterge 5	8	1	Gösterge 16	8	1	Gösterge 27	8	1
Gösterge 6	8	1	Gösterge 17	8	1	Gösterge 28	8	1
Gösterge 7	8	1	Gösterge 18	8	1	Gösterge 29	8	1
Gösterge 8	8	1	Gösterge 19	8	1	Gösterge 30	8	1
Gösterge 9	8	1	Gösterge 20	8	1	Gösterge 31	8	1
Gösterge 10	8	1	Gösterge 21	8	1	Gösterge 32	8	1
Gösterge 11	8	1	Gösterge 22	8	1	Gösterge 33	8	1

Katılımcılar

Bu endeks oluşturma çalışması tabakalı örnekleme kullanılarak Türkiye'nin çeşitli bölgesinde yer alan sekiz üniversitede görev yapan 317 öğretim üyesi üzerinde yürütülmüştür. Çalışmanın güvenilirliğini olumsuz etkileyeceği düşünülen -bütün göstergelere aynı puanı veren ve samimi doldurmadığı tahmin edilen- 17 öğretim üyesinden elde edilen veriler analize başlanmadan önce çıkarılmıştır. Dolayısıyla çalışmada 300 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Öğretim üyelerinin 150'sinden (%50) elde edilen veriler *Endeks'in açımlayıcı faktör analizinde*, yine 150'si (%50) ise geliştirilen *Endeks'in doğrulayıcı faktör analizinde* kullanılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Dağılımlar

<i>Değişkenler</i>		1	2	3	<i>Toplam</i>
Cinsiyet		Erkek	Kadın		-
	<i>n</i>	174	54		300
	%	58.00	42.00		100
Akademik Unvan		Prof. Dr.	Doç. Dr.	Yar. Doç. Dr.	-
	<i>n</i>	96	103	101	300
	%	32.00	34.33	33.67	100

Not: Yaş $X=47.6$, $SD=6.5$

İşlemler

Endeks taslağı, öğretim üyelerinin üniversitelerinin uluslararasılaşma kriterlerini ilişkin görüşlerini belirlemek için ilgili literatür taranarak ve araştırmacılar tarafından yapılan 5 toplantı ve 33 kişinin katıldığı 2 çalıştay sonucunda öncelikle 72 alt gösterge, daha sonra ise bu 72 alt göstergeden 33 alt gösterge oluşturulmuştur.

Katılımcılar endeks taslağındaki her bir alt göstergenin yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma göstergesi olarak ne derece önemli olduğunu 1'den (Hiç) 5'e (Tam) kadar derecelendirilmiş 5'li Likert şeklinde oluşturulmuştur. Çalışmada veriler, endeks taslağının öğretim üyelerine uygulanmasıyla elde edilmiştir. Katılımcılar öncelikle anketin demografik bilgi sorularından oluşan ilk kısmını doldurduktan sonra, endekste alt göstergelere katılma derecelerini işaretlediler. Endeksin doldurulması isteğe bağlı olup, endekslerinde uygulamasında üniversite yönetimlerinden izin alınmıştır. Çalışmada endeks göstergelerinin; (i) madde ayırt ediciliği, (ii) yapı geçerliği ve (iii) güvenilirlik analizleri 300 öğretim üyesinden elde edilen veriler üzerinde yürütülmüştür. Bu kapsamda endeksin madde-toplam değerlerini belirlemek amacıyla *Pearson çarpım momentler korelasyon analizi*, endeksin yapısı hakkında fikir edinmek amacıyla *açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi* yapılmıştır. Endeksin iç güvenilirlik düzeyi ve göstergelerin ayrışıklığını belirlemek için *Cronbach Alpha* iç tutarlılık katsayısı kullanılmıştır. Son olarak endeks gösterge ve alt göstergelerinin ağırlık yüzdeleri *Dephi tekniği* kullanılarak elde edilmiştir.

Bulgular

Madde Ayırt Ediciliği, Açıklayıcı ve Doğrulamalı Faktör Analizleri

Endeks taslak formunda bulunan 33 alt göstergenin madde ayırt ediciliği için 300 katılımcı grubu kullanılmıştır. Buna karşın endeksin faktör yapısını belirlemek üzere öncelikle, katılımcı grubu açıklayıcı ve doğrulamalı faktör analizlerinin yapılması için rassal olarak iki farklı gruba bölünerek; açıklayıcı faktör analizi için birinci katılımcı grubu ($n = 150$), doğrulamalı faktör analizi ($n = 150$) içinse ikinci katılımcı grubu kullanılmıştır.

Madde Ayırt Ediciliği

Elde edilen veriler kullanılarak, öncelikle bütün alt göstergelere aynı puan verilen ve içtenlikle doldurulmadığı düşünülen formlar araştırma kapsamından çıkarılmış; frekans analizi sonucu yanlış girildiği belirlenen veriler kayıp veri olarak belirlendi ve kayıp verilere *seri ortalamaları* atanarak eksiksiz bir veri seti oluşturulmuştur. İkinci olarak, verilerin normal olup olmadığı kontrol edilmiş ve uç değerler z-puanları kullanılarak çıkarılmıştır. Her alt gösterge için z-puanı incelenerek, z-puanı 13.291'dan büyük olan veriler analiz kapsamına alınmamıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013, s. 73). Üçüncü aşamada endeks taslağında yer alan alt göstergelerin özellikler açısından üniversiteleri ayırt etmede ne kadar yeterli olduğunun belirlenmesi amacıyla 300 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinde madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır (bkz. Tablo 3). Madde-toplam korelasyonlarında elde edilen korelasyon katsayıları .25 ile .51 arasında değişmekle birlikte tüm alt göstergeler istatistiksel olarak anlamlıdır.

Tablo 3. Endeksin Madde-Toplam Korelasyonları

Alt Gösterge	r	Alt Gösterge	r	Alt Gösterge	r
Alt Gösterge 1	.51*	Alt Gösterge 12	.32*	Alt Gösterge 23	.35*
Alt Gösterge 2	.43*	Alt Gösterge 13	.41*	Alt Gösterge 24	.47*
Alt Gösterge 3	.34*	Alt Gösterge 14	.32*	Alt Gösterge 25	.24*
Alt Gösterge 4	.27*	Alt Gösterge 15	.36*	Alt Gösterge 26	.41*
Alt Gösterge 5	.44*	Alt Gösterge 16	.33*	Alt Gösterge 27	.30*
Alt Gösterge 6	.49*	Alt Gösterge 17	.30*	Alt Gösterge 28	.29*
Alt Gösterge 7	.34*	Alt Gösterge 18	.36*	Alt Gösterge 29	.27*
Alt Gösterge 8	.41*	Alt Gösterge 19	.36*	Alt Gösterge 30	.27*
Alt Gösterge 9	.30*	Alt Gösterge 20	.39*	Alt Gösterge 31	.36*
Alt Gösterge 10	.41*	Alt Gösterge 21	.25*	Alt Gösterge 32	.32*
Alt Gösterge 11	.29*	Alt Gösterge 22	.32*	Alt Gösterge 33	.41*

$n = 300$, * $p < .01$

Açıklayıcı Faktör Analizi

Madde ayırt edicilik analizi sonrasında ölçeğin faktör sayısını belirlemek için öncelikle temel bileşenler analizi ve Horn'un paralel analizi birlikte kullanılmıştır (Horn, 1965). İkinci aşamada, Oblimin döndürme ile temel eksen faktör analizi kullanılarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Oblimin döndürme kullanılmasının gerekçesi ise, endeks faktörlerinin (gösterge) ilişkili olabileceği varsayımdır. Üçüncü aşamada alt göstergelerin faktörlere atamak için faktör yükleri incelendi ve teorik olarak uygunluk göz önünde bulundurulmuştur. Buna paralel olarak, faktör yükleri 1.40'ın altında olan veya faktör yükü en az iki faktör için 1.40'ın üstünde olan alt göstergeler faktörlere atanmamıştır.

Birinci katılımcı grubundaki öğretim üyelerinden ($n = 150$) elde edilen verilerin normal olmadığı görülerek (Kolmogorov-Smirnov $z = 2.49-6.91$, $p < .01$), z-puanı kullanılması sonucu uç değer olduğu belirlenen 13 veri analizlerden çıkarılmış ve veri analizi 137 öğretim üyesinden elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk olarak toplanan verilerin KMO = .90 ve Bartlett ($p < .01$) test analizleri sonuçlarıyla açıklayıcı faktör analizinin yapılabileceği anlaşılmıştır. Daha sonra, çalışmanın

faktör analizinde temel bileşenler analizi ve Horn paralel analizi sonucunda ölçek için varyansın %67.66'sını açıklayan öz değeri 1'den büyük beş (5) faktörlü bir yapı önerildiği görülmüştür. Oblimin temel eksen döndürmeyle açımlayıcı faktör analizi yapıldığında ise, 33 alt göstergenin tamamının |.40|'ın üzerinde sadece bir faktörde yüklendiği belirlenmiştir. Tablo 4'te sunulduğu üzere endeks faktörlerindeki öz değer toplamı 16.11 ve açıklanan varyans yüzdesi toplamı 67.66 ve alt göstergelerinin faktör yükleri ise |0.48| ile |0.86| arasında değişmektedir. Ayrıca 33 alt göstergeye faktör analizi tekrar edildiğinde de alt göstergelere ait faktör yüklerinin sadece bir faktörde yüksek faktör yüküne sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Endeksin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Göstergeler	Üniversite Araştırma Performansı	Eğitim Programı Yeterliği	Uluslararası Bağlantılar	Öğrenci Desteği	Şehir Yeterliği
Alt Gösterge No	<i>Faktör Yüğü</i>	<i>Faktör Yüğü</i>	<i>Faktör Yüğü</i>	<i>Faktör Yüğü</i>	<i>Faktör Yüğü</i>
Alt Gösterge 1	.72	-	-	-	-
Alt Gösterge 2	.59	-	-	-	-
Alt Gösterge 3	.63	-	-	-	-
Alt Gösterge 4	.69	-	-	-	-
Alt Gösterge 5	.64	-	-	-	-
Alt Gösterge 6	.48	-	-	-	-
Alt Gösterge 7	.53	-	-	-	-
Alt Gösterge 8	.52	-	-	-	-
Alt Gösterge 9	.58	-	-	-	-
Alt Gösterge 10	-	.80	-	-	-
Alt Gösterge 11	-	.70	-	-	-
Alt Gösterge 12	-	.63	-	-	-
Alt Gösterge 13	-	.71	-	-	-
Alt Gösterge 14	-	.69	-	-	-
Alt Gösterge 15	-	.60	-	-	-
Alt Gösterge 16	-	.57	-	-	-
Alt Gösterge 17	-	-	.67	-	-
Alt Gösterge 18	-	-	.71	-	-
Alt Gösterge 19	-	-	.70	-	-
Alt Gösterge 20	-	-	.70	-	-
Alt Gösterge 21	-	-	.67	-	-
Alt Gösterge 22	-	-	.52	-	-
Alt Gösterge 23	-	-	.56	-	-
Alt Gösterge 24	-	-	-	.76	-
Alt Gösterge 25	-	-	-	.81	-
Alt Gösterge 26	-	-	-	.77	-
Alt Gösterge 27	-	-	-	.80	-
Alt Gösterge 28	-	-	-	.74	-
Alt Gösterge 29	-	-	-	.64	-
Alt Gösterge 30	-	-	-	-	.86
Alt Gösterge 31	-	-	-	-	.68
Alt Gösterge 32	-	-	-	-	.63
Alt Gösterge 33	-	-	-	-	.79
Özdeğer	5.41	3.21	2.91	2.54	2.04
Açıklanan Varyans	27.10	11.50	10.99	10.02	7.87

Yapılan açımlayıcı faktör analizi sonucunda endeksin, toplam otuz üç alt gösterge ve (i) üniversite araştırma performansı, (ii) eğitim programı yeterliği, (iii) uluslararası bağlantılar, (iv) öğrenci desteği ve (v) şehir yeterliği olmak üzere beş gösterge olarak düzenlenmiştir.

Doğrulamalı Faktör Analizi

AFA sonucunda elde edilen faktörlere (göstergelere) dayalı olarak ikinci katılımcı grubundan elde edilen verilerle doğrulamalı faktör analizi yapmak için LISREL 8.51 programı kullanılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi yapılmadan önce açımlayıcı faktör analizindeki benzer işlemler yürütülmüştür. Veri setinde normallik kontrol edilerek, açımlayıcı faktör analizinden sonra kalan alt gösterge için z-puanı incelendi ve belirlenen uç değerler veri setinden çıkarılmıştır. Doğrulamalı faktör analizi için maksimum olabilirlik yöntemi kullanılarak uyum istatistikleri incelenmiştir. Doğrulamalı faktör analizleri, ikinci katılımcı grubundan elde edilen veriler üzerinde uygulandıktan sonra, birinci ve ikinci katılımcı grubunun birleşiminden oluşan 300 katılımcı veri setine de uygulanmıştır.

İkinci katılımcı grubundaki öğretim üyesinden ($n = 150$) elde edilen verilerin normal olmadığı görülerek (Kolmogorov-Smirnov $z = 2.47-7.01$, $p < .01$), z-puanı kullanılması sonucu uç değer olduğu belirlenen 7 veri analizlerden çıkarılarak veri analizi 143 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Endeksin yapı geçerliğinin saptanması için yürütülen doğrulamalı faktör analizi çalışması, iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Öncelikle ölçeğe ilişkin olarak açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen faktörlerin, doğrulamalı faktör analizi sonuçları değerlendirilmeden önce tahmin edilen değerlerin teorik limitleri aşp aşmadığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuca göre teorik limitleri aşmayan değer tespit edilmiştir. Doğrulamalı faktör analizine ilişkin Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistiki anlamlılık düzeyleri saptanmıştır [$\chi^2=782.41$, $df=357$, $p < .01$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri, önerilen modelin toplanan veriye uygun olduğunu göstermiştir. Ayrıca modellere ait diğer uyum iyiliği indeksleri de [GFI=0.94, AGFI=0.91, PGFI=0.90, RMSEA=0.06, CFI=0.94] endeks için önerilen modelin uygun olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu sonuca göre standart uyum indeksleri kapsamında, çalışma modeline ilişkin elde edilen değerler incelendiğinde modellenen faktör yapısını doğruladığı söylenebilir.

İkinci aşamada, hem birinci ($n = 150$) hem de ikinci ($n = 150$) katılımcılardan oluşan bütün katılımcılar ($n = 300$) üzerinde uygulanan doğrulamalı faktör analizine ilişkin uyum indeksleri ölçek için Ki-kare (χ^2) değeri ve istatistiki anlamlılık düzeyleri saptanmıştır [$\chi^2=981.37$, $df=388$, $p < .01$]. Serbestlik derecesine bağlı olarak düşük Ki-kare (χ^2) değeri, önerilen modelin toplanan veriye uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca modellere ait diğer uyum iyiliği indeksleri de [GFI=0.91, AGFI=0.92, PGFI=0.90, RMSEA=0.05, CFI=0.95] ölçek için önerilen modelin uygun olduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 5). Elde edilen bu sonuca göre standart uyum değerleri kapsamında, çalışma modeline ilişkin elde edilen değerler incelendiğinde modellenen faktör yapısını doğruladığını göstermektedir.

Tablo 5. Endeksin Doğrulamalı Faktör Analizi Modeline İlişkin Uyum Parametreleri

Uyum Parametresi	$n = 150$	$n = 300$
	Katsayı	Katsayı
GFI	.94	.91
AGFI	.91	.92
PGFI	.90	.90
CFI	.94	.95
RMSEA	.06	.05
df	357	388
χ^2	782.41	981.37
χ^2/sd	2.19	2.52

Doğrulayıcı faktör analiziyle elde edilen modele dair path diyagramı incelendiğinde, DFA'da elde edilen ve faktörlerin alt göstergelerle olan ilişkisini gösteren standartlaştırılmış katsayıların 0.45 ile 0.91 arasında olduğu saptanmıştır.

Güvenilirlik Analizi

Doğrulayıcı faktör analizi sonrasında ölçeğin güvenilirliği, iç tutarlılık yöntemiyle incelenmiştir. Endeksin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı .80 ile .91 arasında iken tamamı için ise .87'dir. (bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Endeksin İç Tutarlılık Katsayıları

Faktörler	Alt Gösterge Sayısı	Alpha
1- Üniversite Araştırma Performansı	9	.91
2- Eğitim programı yeterliği	7	.88
3- Uluslararası Bağlantılar	7	.87
4- Öğrenci Desteği	6	.83
5- Şehir Yeterliği	4	.80
Toplam	33	.87

Sonuç

Endeksi oluşturan göstergeler ölçekleme, göstergelerin ağırlıkları ise Delphi teknikleri kullanılarak oluşturulmuştur. Bu kapsamda öncelikle üniversite rektörler, rektör yardımcıları, dekanlar ve yükseköğretimin yönetimi alanında çalışan 17 paneliste faktör analizi sonrası oluşan uluslararasılaşma göstergelerinin ağırlıkları açık uçlu olarak verilmiştir (Mitchell, 1991; Powell, 2003). Birinci turdan sonra panelistlerin verdikleri ağırlıkların ortalamaları alındıktan sonra ikinci tur için panelistlere tekrar gönderilmiş olup panelistlerin kendi ağırlıklarının ve ortalama ağırlıkları inceleyerek ağırlıklarını tekrar gözden geçirmeleri beklenmiştir. Kısaca, her tur bir önceki turda verilen ağırlığa göre yapılandırılır. Süreç katılımcılarla yüz yüze sürdürülmüştür. Sonuç olarak endeks sadece bilimsel yayınlara odaklanmadığı için sıralama sisteminin temelinde üniversitelerin bilimsel yayınlarının yanında çok farklı göstergelerden oluşmaktadır. Kullanılan göstergeler ve veri kaynakları Tablo 7'de olup devamında göstergelerin açıklamaları sunulmuştur.

Tablo 7. Göstergeler ve Veri Kaynakları

Gösterge	Alt Gösterge	Kaynak
Üniversite Araştırma Performansı	1. Öğretim elemanı başına düşen makale sayısı	WoS
	2. Öğretim elemanı başına düşen uluslararası ödül sayısı	İlgili Üniversite
	3. Öğretim elemanı başına düşen uluslararası akademik etkinliklere sunuşlu katılım sayısı	İlgili Üniversite
	4. Öğretim elemanı başına düşen atıf sayısı	WoS ve YÖK-SİS
	5. Öğretim elemanı başına düşen ulusal ödül sayısı	İlgili Üniversite
	6. Öğretim elemanı başına düşen resmi ulusal kurumların desteklediği tamamlanmış veya halen devam eden proje sayısı (Kalkınma Bakanlığı, Tübitak, Santez, Boren gibi)	İlgili Üniversite
	7. Öğretim elemanı başına düşen uluslararası resmi ve mesleki kuruluşlar ile uluslararası STK'ların desteklediği proje sayısı (AB, BM, UNICEF gibi)	İlgili Üniversite
	8. Öğretim elemanı başına düşen yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı	İlgili Üniversite
	9. Öğretim elemanı başına düşen yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı	İlgili Üniversite
Eğitim Programı Yeterliliği	1. Diploma veren program sayısı	YÖK-SİS
	2. Yeterlilik çerçevesi uygulanan program sayısı	YÖK-SİS
	3. Akreditasyona sahip program sayısı	YÖK-SİS
	4. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı	ÖSYM ve YÖK
	5. Normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olanların oranı	İlgili Üniversite
	6. Lisansüstü öğrencinin toplam öğrenciye oranı	YÖK-SİS
	7. Kalite güvencesi uygulanan program sayısı	YÖK-SİS
Uluslararası Bağlantılar	1. Aktif uluslararası araştırma merkezi sayısı	İlgili Üniversite
	2. Uluslararası aktif işleyen ortaklık ve işbirliği sayısı	İlgili Üniversite
	3. Uluslararası ortaklı araştırma/proje sayısı	İlgili Üniversite
	4. Uluslararası en az bir dönem eğitim verme amaçlı gelen öğretim üyesinin toplam öğretim üyesine oranı	YÖK-SİS
	5. Uluslararası çift diploma ve/veya ortak derece program sayısı	YÖK-SİS
	6. Hareketlilik dışındaki uluslararası gelen öğrencinin toplam öğrenciye oranı	İlgili Üniversite
	7. Uluslararası hareketlilikten yararlanarak gelen öğrenci oranı	İlgili Üniversite
Öğrenci Desteği	1. Uluslararası öğrenciler için normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olanların oranı	İlgili Üniversite
	2. Türkçe öğretim programının varlığı	İlgili Üniversite
	3. Burslu uluslararası öğrenci sayısı (%50 ve daha yüksek burslu olanların toplam öğrenciye oranı)	İlgili Üniversite
	4. Uluslararası öğrenci profilini oluşturan ülke sayısı	İlgili Üniversite
	5. Uluslararası ofiste kadrolu çalışan sayısı	İlgili Üniversite
	6. Ulusal ve uluslararası öğrenci merkezi veri tabanı	İlgili Üniversite
Şehir Yeterliliği	1. Şehir halkının uluslararası öğrenciye yönelik tutumu	Anket
	2. Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi	Kalkınma Bakanlığı
	3. Uluslararası öğrencilerin şehre ilişkin tutumu	Anket
	4. Ulusal öğrencilerin şehre ilişkin tutumu	Anket

Sıralama Göstergeleri ve Ağırlıkları

Üniversite Araştırma Performansı Göstergesi

Araştırma performansı temel göstergesi üniversitenin mevcut bilimsel üretkenliğini ifade etmekte olup (i) öğretim elemanı başına düşen makale sayısı, (ii) öğretim elemanı başına düşen atıf sayısı, (iii) öğretim elemanı başına düşen uluslararası ödül, (iv) öğretim elemanı başına düşen uluslararası akademik etkinliklere sunuşlu katılım sayısı, (v) öğretim elemanı başına düşen ulusal ödül sayısı, (vi) öğretim elemanı başına düşen resmi ulusal kurumların desteklediği tamamlanmış veya halen devam eden proje sayısı (Kalkınma Bakanlığı, TÜBİTAK, Santez, Boren gibi), (vii) öğretim elemanı başına düşen uluslararası resmi ve mesleki kuruluşlar ile uluslararası STK'ların desteklediği proje sayısı (AB, BM, UNICEF gibi), (viii) öğretim elemanı başına düşen yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı ve öğretim elemanı başına düşen yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı olmak üzere dokuz alt göstergeden oluşmaktadır. Bu göstergelerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur:

Öğretim Elemanı Başına Düşen Makale Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler Web of Science (WoS) tarafından taranan dergilerde yayımlanmış makale, not ve derlemeleri içermekte ve veriler WoS veri tabanından elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam makale sayısı, öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Uluslararası Ödül Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma bağlamında ödül çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam uluslararası ödül sayısı, öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Uluslararası Akademik Etkinliklere Sunuşlu Katılım Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam uluslararası etkinliklere katılım sayısının, öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Atıf Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin bilimsel üretkenliğindeki kalitenin sürdürülebilirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Atıf yapılan çalışma, atıf yapan çalışmanın bir parçası anlamına gelmektedir. Bu nedenle genellikle etkili çalışmaların başka bir çalışmanın parçası olarak değerlendirilir ve yazarlar tarafından atıf yapılır. Dolayısıyla yükseköğretimde yayınların yüksek düzeyde atıf alması, güçlü araştırma çıktısı olarak değerlendirilmektedir. Bu gösterge için veriler Web of Science veri tabanından elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son beş yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam atıf sayısı, öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Ulusal Ödül Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma bağlamında ödül çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam ulusal ödül sayısı, öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Resmi Ulusal Kurumların Desteklediği Tamamlanmış veya Halen Devam Eden Proje Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma bağlamında proje çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam resmi ulusal kurumların desteklediği tamamlanmış

veya halen devam eden proje sayısının toplam öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Uluslararası Resmi ve Mesleki Kuruluşlar ile Uluslararası STK'ların Desteklediği Proje Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma bağlamında proje çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam uluslararası resmi ve mesleki kuruluşlar ile uluslararası STK'ların desteklediği proje sayısının toplam öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Yurtiçindeki Diğer Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortaklaşa Yürütülen Proje Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma bağlamında proje çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam yurtiçindeki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı proje sayısının toplam öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Yurtdışındaki Diğer Yükseköğretim Kurumlarıyla Ortaklaşa Yürütülen Proje Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin araştırma bağlamında proje çıktılarının değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı proje sayısının toplam öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Eğitim Programı Yeterliği Göstergesi

Eğitim programı yeterliği temel göstergesi üniversitenin mevcut eğitim kalitesini ifade etmekte olup (i) diploma veren program sayısı, (ii) yeterlilik çerçevesi uygulanan program sayısı, (iii) akreditasyona sahip program sayısı, (iv) öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı, (v) normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olanların oranı, (vi) lisansüstü öğrencinin toplam öğrenciye oranı ve (vii) kalite güvencesi uygulanan program sayısı olmak üzere yedi alt göstergeden oluşmaktadır. Bu göstergelerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

Diploma Veren Program Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin öğretim yaptığı diploma veren programları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır.

Yeterlilik Çerçevesi Uygulanan Program Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin öğretim yaptığı faal programların yeterlilik çerçevesini uygulamayan programları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) ve ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, üniversitedeki yeterlilik çerçevesi uygulanan programların faal program sayısına oranıdır.

Akreditasyona Sahip Program Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin öğretim yaptığı faal programların akreditasyon bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) ve ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, üniversitedeki akreditasyona sahip programların diploma veren program sayısına oranıdır.

Öğretim Elemanı Başına Düşen Öğrenci Sayısı

Bu gösterge öğretim elamanları bağlamında üniversitelerin eğitim kalitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, kayıtlı öğrencilere hizmet vermek için istihdam edilen akademik personel sayına oranıdır. Öğretim kalitesini ölçmek için küçük sınıflar ve öğrencilerle daha fazla ilgileyecek, danışmanlık yapabilecek öğretim elamanlarıyla ilgili fikir sağlamaktadır.

Normal Öğrenim Süreleri İçerisinde Mezun Olanların Oranı

Bu gösterge öğrenci başarısı ve devamı bağlamında üniversitelerin eğitim kalitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) ve ilgili üniversitelerde elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, ilgili yıl normal öğrenim süreleri içinde mezun olan öğrencilerin toplam öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısına (normal öğrenim süresi içinde mezun olanlar + mezun olamayan öğrenciler) oranıdır.

Lisansüstü Öğrencinin Toplam Öğrenciye Oranı

Bu gösterge üst düzey araştırma ve bilimsel eğitim bağlamında üniversitelerin eğitim kalitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, lisansüstü öğrenci sayısının üniversitenin kayıtlı öğrenci sayına oranıdır.

Kalite Güvencesi Uygulanan Program Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin öğretim yaptığı faal programların kalite güvencesi bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) ve ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, üniversitedeki kalite güvencesine sahip programların diploma veren program sayısına oranıdır.

Uluslararası Bağlantılar Göstergesi

Uluslararası bağlantılar temel göstergesi üniversitenin mevcut eğitim kalitesini ifade etmekte olup (i) aktif uluslararası araştırma merkezi sayısı, (ii) uluslararası aktif işleyen ortaklık ve işbirliği sayısı, (iii) uluslararası ortaklı araştırma/proje sayısı, (iv) uluslararası en az bir dönem eğitim verme amaçlı gelen öğretim üyesinin toplam öğretim üyesine oranı, (v) uluslararası çift diploma ve/veya ortak derece program sayısı, (vi) hareketlilik dışındaki uluslararası gelen öğrencinin toplam öğrenciye oranı ve (vii) uluslararası hareketlilikten yararlanarak gelen öğrenci oranı olmak üzere yedi alt göstergeden oluşmaktadır. Bu göstergelerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

Aktif Uluslararası Araştırma Merkezi Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin uluslararası aktif araştırma birimlerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır.

Uluslararası Aktif İşleyen Ortaklık ve İşbirliği Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin uluslararası işbirliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır.

Uluslararası Ortaklı Araştırma/Proje Çıktısı Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin uluslararası bir ortakla ortaya konulan araştırma çıktısını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede toplam atıf sayısı, öğretim elemanı sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Uluslararası En Az Bir Dönem Eğitim Verme Amaçlı Gelen Öğretim Üyesinin Toplam Öğretim Üyesine Oranı

Bu gösterge üniversitenin uluslararası öğretim elemanları tarafından tercih edilme düzeyi değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede Uluslararası en az bir dönem eğitim verme amaçlı gelen öğretim üyesinin toplam öğretim üyesine bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Uluslararası Çift Diploma ve/veya Ortak Derece Program Sayısı

Bu gösterge üniversitelerin çift diploma ve ortaklıklarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) ve ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, uluslararası çift diploma ve/veya ortak derece veren program sayısının diploma veren program sayısına oranıdır.

Hareketlilik Dışındaki Uluslararası Gelen Öğrencinin Toplam Öğrenciye Oranı

Bu gösterge üniversitenin uluslararası hareketlilik dışındaki öğrenciler tarafından tercih edilme düzeyi değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversitelerden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede hareketlilik dışındaki uluslararası gelen öğrencinin, toplam öğrenci sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Uluslararası Hareketlilikten Yararlanarak Gelen Öğrenci Oranı

Bu gösterge üniversitenin uluslararası hareketlilikten yararlanan öğrenciler değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversitelerden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamakta olup bu göstergede uluslararası hareketlilikten yararlanarak gelen öğrenci sayısının, toplam öğrenci sayısına bölüdüğü için büyük üniversiteler için haksız bir avantajın önüne geçilmektedir.

Öğrenci Desteği Göstergesi

Uluslararası bağlantılar temel göstergesi üniversitenin mevcut eğitim kalitesini ifade etmekte olup (i) uluslararası öğrenciler için normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olanların oranı, (ii) Türkçe öğretim programının varlığı, (iii) bursu uluslararası öğrenci sayısı, (iv) Uluslararası öğrenci profilini oluşturan ülke sayısı, (v) uluslararası ofiste kadrolu çalışan sayısı ve (vi) ulusal ve uluslararası öğrenci merkezi veri tabanı olmak üzere altı alt göstergeden oluşmaktadır. Bu göstergelerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

Uluslararası Öğrenciler İçin Normal Öğrenim Süreleri İçerisinde Mezun Olanların Oranı

Bu gösterge uluslararası öğrenci başarısı ve devamı bağlamında üniversitelerin eğitim kalitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Yükseköğretim Kurulu veri tabanından (YÖK-SİS) ve ilgili üniversitelerde elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, ilgili yıl normal öğrenim süreleri içinde mezun olan uluslararası öğrencilerin toplam uluslararası öğrenci sayısının toplam öğrenci sayısına (normal öğrenim süresi içinde mezun olanlar + mezun olamayan öğrenciler) oranıdır.

Türkçe Öğretim Programının Varlığı

Bu gösterge uluslararası öğrencilere sunulan Türkçe öğretimi değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, üniversitenin Türkçe öğretim merkezinde (veya benzer kurumda) çalışan akademik personel sayısını ifade etmektedir.

Bursu Uluslararası Öğrenci Sayısı

Bu gösterge uluslararası öğrencilere verilen bursları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır.

Uluslararası Öğrenci Profilini Oluşturan Ülke Sayısı

Bu gösterge uluslararası öğrencileri ülkeler bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır.

Uluslararası Ofiste Kadrolu Çalışan Sayısı

Bu gösterge uluslararası öğrencilere verilen hizmetleri değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır. Bu gösterge, üniversitenin uluslararası ofiste çalışan idari personel sayısının toplam çalışan idari personel sayısına oranıdır.

Ulusal ve Uluslararası Öğrenci Merkezi Veri Tabanı

Bu gösterge üniversitenin öğrenci merkezi veri tabanını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler ilgili üniversiteden elde edilmektedir. Veriler geriye doğru son yılı kapsamaktadır.

Şehir Yeterliği Göstergesi

Üniversitenin bulunduğu şehrin yeterliği temel göstergesi şehir yeterliğini ifade etmekte olup (i) Şehir halkının uluslararası (yabancı) öğrenciye yönelik tutumu, (ii) sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi (iii) Uluslararası (yabancı) öğrencilerin şehre ilişkin tutumu ve (iv) ulusal (Türk) öğrencilerin şehre ilişkin tutumu olmak üzere dört alt göstergeden oluşmaktadır. Bu göstergelerin açıklamaları aşağıda sunulmuştur.

Şehir Halkının Uluslararası Öğrenciye Yönelik Tutumu

Bu gösterge üniversitelerin bulunduğu şehir halkının uluslararası öğrencilere yönelik tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler 10 maddeden oluşan bir anket aracılığıyla elde edilmektedir. Üç yıllık dönem içinde toplanan veriler kullanılmaktadır. Anketlerde yanlılığı önlemek için anketlerin şehirlerin nüfusları dikkate alınarak rassal olarak belirlenen şehir halkına bağımsız bir kuruluş tarafından uygulanmalıdır.

Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi

Bu gösterge üniversitelerin bulunduğu şehrin sosyo-ekonomik gelişmişliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler Kalkınma Bakanlığı'nın en son yapmış olduğu sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi çalışmasından elde edilmektedir. Söz konusu veri söz konusu şehrin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasını değil, sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi değerini (SEGE) içermektedir. Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksinde şehrin ülke içerisindeki ekonomik ağırlığı, sosyal gelişmişlik seviyesi, bireysel zenginlik ve refah düzeyi, şehir ölçeğinde ekonomik ve sosyal gelişmişlik ile bireysel refah arasındaki denge ve veri teminine ilişkin süreklilik dikkate alınmaktadır.

Uluslararası Öğrencilerin Şehre İlişkin Tutumu

Bu gösterge uluslararası öğrencilerin üniversitelerin bulunduğu şehre yönelik tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler 32 maddeden oluşan bir anket aracılığıyla elde edilmektedir. Üç yıllık dönem içinde toplanan veriler kullanılmaktadır. Anketlerde yanlılığı önlemek için anketlerin şehirlerdeki öğrenci sayısı dikkate alınarak rassal olarak belirlenen ilgili şehirde öğrenim gören uluslararası öğrencilere bağımsız bir kuruluş tarafından uygulanmalıdır.

Ulusal Öğrencilerin Şehre İlişkin Tutumu

Bu gösterge ulusal öğrencilerin üniversitelerin bulunduğu şehre yönelik tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Gösterge için veriler 33 maddeden oluşan bir anket aracılığıyla elde edilmektedir. Üç yıllık dönem içinde toplanan veriler kullanılmaktadır. Anketlerde yanlılığı önlemek için anketlerin şehirlerdeki öğrenci sayısı dikkate alınarak rassal olarak belirlenen ilgili şehirde öğrenim gören ulusal öğrencilere bağımsız bir kuruluş tarafından uygulanmalıdır.

Puanlama

Sıralamada kullanılan göstergelerin normal dağılım göstermesi beklenmediğinden dolayı puanlar, üniversitelerin ham verileri medyan değerinin altında ve üstünde bulunan değerler olmak üzere iki grup halinde toplandıktan sonra, doğrusal olarak hesaplanmaktadır. Delphi ve Ölçeklendirme sistemine göre belirlenen alt göstergelerin ana göstergeler içindeki ağırlıkları Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Göstergeler ve Ağırlık Yüzdeleri

Gösterge	Alt Gösterge	Ağırlık Yüzdesi
Üniversite Araştırma Performansı	1. Öğretim elemanı başına düşen makale sayısı	30
	2. Öğretim elemanı başına düşen uluslararası ödül sayısı	10
	3. Öğretim elemanı başına düşen uluslararası akademik etkinliklere sunuşlu katılım sayısı	10
	4. Öğretim elemanı başına düşen atıf sayısı	5
	5. Öğretim elemanı başına düşen ulusal ödül sayısı	10
	6. Öğretim elemanı başına düşen resmi ulusal kurumların desteklediği tamamlanmış veya halen devam eden proje sayısı (Kalkınma Bakanlığı, Tübitak, Santez, Boren gibi)	10
	7. Öğretim elemanı başına düşen uluslararası resmi ve mesleki kuruluşlar ile uluslararası STK'ların desteklediği proje sayısı (AB, BM, UNICEF gibi)	10
	8. Öğretim elemanı başına düşen yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı	5
	9. Öğretim elemanı başına düşen yurtdışındaki diğer yükseköğretim kurumlarıyla ortaklaşa yürütülen proje sayısı	10
Eğitim Programı Yeterliği	1. Diploma veren program sayısı	10
	2. Yeterlilik çerçevesi uygulanan program sayısı	20
	3. Akreditasyona sahip program sayısı	20
	4. Öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı	10
	5. Normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olanların oranı	10
	6. Lisansüstü öğrencinin toplam öğrenciye oranı	10
	7. Kalite güvencesi uygulanan program sayısı	20
Uluslararası Bağlantılar	1. Aktif uluslararası araştırma merkezi sayısı	15
	2. Uluslararası aktif işleyen ortaklık ve işbirliği sayısı	15
	3. Uluslararası ortaklı araştırma/proje sayısı	15
	4. Uluslararası en az bir dönem eğitim verme amaçlı gelen öğretim üyesinin toplam öğretim üyesine oranı	20
	5. Uluslararası çift diploma ve/veya ortak derece program sayısı	15
	6. Hareketlilik dışındaki uluslararası gelen öğrencinin toplam öğrenciye oranı	10
	7. Uluslararası hareketlilikten yararlanarak gelen öğrenci oranı	10
Öğrenci Desteği	1. Uluslararası öğrenciler için normal öğrenim süreleri içerisinde mezun olanların oranı	15
	2. Türkçe öğretim programının varlığı	20
	3. Burslu uluslararası öğrenci sayısı (%50 ve daha yüksek burslu olanların toplam öğrenciye oranı)	20
	4. Uluslararası öğrenci profilini oluşturan ülke sayısı	15
	5. Uluslararası ofiste kadrolu çalışan sayısı	20
	6. Ulusal ve uluslararası öğrenci merkezi veri tabanı	10
Şehir Yeterliği	1. Şehir halkının uluslararası öğrenciye yönelik tutumu	10
	2. Sosyo-ekonomik gelişmişlik endeksi	30
	3. Uluslararası öğrencilerin şehre ilişkin tutumu	35
	4. Ulusal öğrencilerin şehre ilişkin tutumu	25

Deęerlendirmede üniversitesinin yukarıda belirtilen 33 alt göstergenin her biri için hesaplanan ham değerleri, her alt göstergenin istatistiksel dağılımı göz önünde bulundurularak 100 üzerinden hesaplanan puanlara dönüştürülmektedir. Puanların hesaplanması sırasında temel göstergeden bağımsız (*örneğin*; program sayısı, ekonomik gelişmişlik endeksi) ve temel göstergeye bağımlı alt göstergeler (*örneğin*; elemanı başına düşen atıf sayısı, uluslararası öğrenci oranı) iki ayrı grupta ele alınmıştır. Temel göstergeden bağımsız için ham değeri medyan değerinden dörde bölenler aralığının 3 ve 1.5 katı uzaklıkta olan üniversiteler aykırı durumlar olarak değerlendirilmektedir. Bu üniversitelere sırasıyla 100 ve 99 puan verildikten sonra, geriye kalan üniversitelere 98-0 puan aralığı, o alt göstergeden aldıkları ham değer oranında doğrusal olarak dağıtılmaktadır. Temel göstergeye bağımlı olan alt göstergelerde ham veriler için logaritmik dönüşüm uygulanmakta ve 100-0 puan aralığı bu değerlerin karesi oranında üniversitelere dağıtılmaktadır. Daha sonra 100'er puan üzerinden hesaplanan 33 alt gösterge puanı Tablo 8'deki etki yüzdeleri kapsamında her bir temel göstergenin puanı 100 puan üzerinden hesaplanmaktadır.

Sonuç olarak Endeks sıralamasında beş (5) temel göstergenin ayrı ayrı puanlarının hesaplanmasından beş temel alt gösterge puanı toplanarak 500 puan üzerinden tek bir puana dönüştürülmektedir. Söz konusu sıralama üniversitelerin bölümleri bağlamında da yapılabilmektedir.

Kaynakça

- Altbach, P. G. ve Knight, J. (2007). The internationalization of higher education: Motivations and realities. *Journal of Studies in International Education*, 11(3-4), 290-305.
- Brooks, R. ve Waters, J. (2011). *Student mobilities, migration and the internationalization of higher education*. Palgrave Macmillan.
- Bunnell, T. (2006). The growing momentum and legitimacy behind an alliance for international education. *Journal of Research in International Education*, 5(2), 155-176.
- Chan, W. W. ve Dimmock, C. (2008). The internationalization of universities Globalist, internationalist and translocalist models. *Journal of Research in International Education*, 7(2), 184-204.
- Çetinsaya, G. (2014). *Büyüme, kalite, uluslararasılaşma: Türkiye yükseköğretimi için bir yol haritası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi Müdürlüğü.
- Dağ, İ. (2005). Psikolojik test ve ölçeklerde geçerlik ve güvenirlik. *Psikiyatri Psikoloji Psikofarmakoloji Dergisi*, 13(4), 17-3.
- De Wit, H. (1995). *Strategies for the internationalisation of higher education. A Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the United States of America*.
- Horn, J. L. (1965). A rationale and test for the number of factors in factor analysis. *Psychometrika*, 30(2), 179-185.
- IAU. (2014). *International Association of Universities. Internationalization Strategies*. <http://www.iau-aiu.net> adresinden erişildi.
- Kırmızıdağ, N., Gür, B. S., Kurt, T. ve Boz, N. (2012). *Yükseköğretimde sınır-ötesi ortaklık tecrübeleri*. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi.
- Knight, J. (1997). *Internationalisation of higher education: A conceptual framework. Internationalisation of higher education in Asia Pacific countries*. J. Knight & H. De Wit (Ed.). European Association for International Education.
- Knight, J. (2007). Internationalization: Concepts, complexities and challenges. *International handbook of higher education* içinde (s. 207-227). Springer Netherlands.
- Knight, J. (2004). Internationalization remodeled: Definition, approaches, and rationales. *Journal of Studies in International Education*, 8(1), 5-31.
- Knight, J. (2008). *Higher education in turmoil: The changing world of internationalization*. Netherlands: Sense Publishers.
- Knight, J. (2015). Updated definition of internationalization. *International Higher Education*, (33).
- Knight, J. ve De Wit, H. (1995). Strategies for internationalisation of higher education: Historical and conceptual perspectives. H. De Wit (Ed.). *Strategies for internationalisation of higher education: A Comparative Study of Australia, Canada, Europe and the USA* içinde (s. 5-32). Amsterdam: European Association for International Education (EAIE) in cooperation with the Programme on Institutional Management in Higher Education (IMHE) of the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD) and the AIEA.
- Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology*, 28(4), 563-575.
- Mitchell, V. W. (1991). The Delphi technique: An exposition and application. *Technology Analysis & Strategic Management*, 3(4), 333-358.
- Paige, R. M. ve Mestenhauser, J. A. (1999). Internationalizing educational administration. *Educational Administration Quarterly*, 35(4), 500-517.
- Powell, C. (2003). The Delphi technique: Myths and realities. *Journal of Advanced Nursing*, 41(4), 376-382.

- Roeloffs, K. (1994). Global competence and regional integration: A view from Europe. *Educational Exchange and Global Competence*. (New York, Council on International Educational Exchange).
- Scott, P. (2000). Globalisation and higher education: Challenges for the 21st century. *Journal of Studies in International Education*, 4(1), 3-10.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Society for Research into Higher Education. (1998). *The globalization of higher education*. P. Scott (Ed.). Society for Research into Higher Education & Open University Press.
- Stier, J. (2004). Taking a critical stance toward internationalization ideologies in higher education: Idealism, instrumentalism and educationalism. *Globalisation, Societies and Education*, 2(1), 1-28.
- Tabachnick, B. G. ve Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics*. Boston, MA: Pearson.
- Tezsürücü, D. ve Bursalıoğlu, S. A. (2013). Yükseköğretimde değişim: Kalite arayışları. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 97- 08.
- UNESCO. (2014). *Global flow of tertiary-level students*. 24 Ekim 2014 tarihinde <http://www.uis.unesco.org/Education/Pages/international-student-flow-viz.aspx> adresinden erişildi.
- Wächter, O. (1999). Internationalisation in higher education. *A paper and seven essays on international cooperation in the tertiary sector içinde* (s. 95-108). Bonn, Lemmens.
- Xuekun, L. I. U. (2008). Higher Education: Internationalization?. *Journal of Ankara University*, 1, 030.
- QS World University Rankings. (2014). *Rankings overview*. 24 Ekim 2014 tarihinde <http://www.topuniversities.com/qs-world-university-rankings> adresinden erişildi.
- Yalçınan, M. C. ve Thornley, A. (2007). Globalisation, higher education, and urban growth coalitions: Turkey's foundation universities and the case of Koç University in Istanbul. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 25(6), 822-843.